

Zápis z průběhu obhajoby disertační práce Mgr. Václava Chmelíře
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, program Historické vědy, obor České dějiny
26. 9. 2013, 13.30

Téma práce: Nižší šlechta ve městech a městečkách v 17. a 18. století

Školitel: doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.

Oponenti: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc., doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.

Předsedkyně komise: doc. Mgr. Marie Šedivá Koldinská, Ph.D.

Členové komise: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc., PhDr. Martin Holý, Ph.D., prof. PhDr. Eduard Maur, CSc., doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Omluven: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

1. Předsedkyně zahájila obhajobu a představila kandidáta Mgr. Václava Chmelíře, který se věnuje šlechtě a šlechtických sídlům zvláště v 17.–18. století s důrazem na region západních Čech. Na FF UK mu vedl diplomovou práci prof. Čechura.

2. Školitel seznámil přítomné s průběhem studia Václava Chmelíře. Charakterizoval jeho práci jako dílo analytické. Ovšem svou bitvu s démonem popisnosti podle školitele nakonec vyhrál. Při tvorbě práce projevoval pilný badatelský přístup. V archivních fondech se pohyboval jako ryba ve vodě, aplikoval zajímavé metodické přístupy. Pracoval s mikrohistorií i statistikou. Ocenil hlavně jeho sociálně topografickou kapitolu věnující se městu Klatovy. V práci nechybí ani úspěšně zobecněné poznatky, například o pozici šlechtice uprostřed komunity. Uchazeč splnil všechny požadavky, a proto školitel doporučuje práci k obhajobě.

3. Předsedkyně komise děkuje školiteli a posílá k nahlédnutí bibliografii Václava Chmelíře, která obsahuje přes 30 položek. Jednotlivé příspěvky se týkají převážně studovaného tématu a byly otištěny v periodikách jako *Minulostí západočeského kraje*, *Jižní Plzeňsko*, *Hláška* či sborníku *Všeruby u Plzně*.

4. Václav Chmelíř seznámil přítomné s obsahem své práce. Studoval postavení nižší šlechty v městském prostředí na části Plzeňska. Jako komparaci si zvolil region středních Čech (Beroun a Příbram). 1. část práce věnoval otázce šlechty jako součásti komunity (vztahy

šlechtice a sociální zakotvení obzvláště ve městech), 2. část je věnována problematice šlechtických residencí (jejich typy, názvosloví, podoba, zdroje příjmů – pozemky a hospodářské zázemí). Časové rozmezí je ohraničeno spíše symbolicky porážkou stavovského povstání a koncem sedmileté války. Autor konkrétně doložil řadu dosud předpokládaných tezí, například o pouze příležitostném zimním pobytu šlechty ve městech. Samozřejmě zaznamenal i rozdíly mezi jednotlivými městy – poddanská a královská. Například Klatovy neměly právo vařit pivo. Beroun toto právo měl.

5. Školitel nemá k práci co dodat. Předsedkyně komise se tedy obrací na oponenty.

6. Jaroslav Čechura připomíná, že zná práci, metody i limity Václava Chmelíře, který u něj psal svou diplomovou práci. Nosného tématu se doktorand zhostil spolehlivě. Upozornil, že se problematika dá studovat nejen z urbánního, ale též z vrchnostenského pohledu. Mezi negativa zařadil komplikovanou osnovu a nepřehlednost textu. Uvítal by rozšíření sociotopografické části. Dotkl se i jisté nevyváženosti – oblast Plzeňska je zpracována detailněji, což plyne z doktorandova více než 15letého zajmu o tuto tematiku. Práci doporučuje k obhajobě.

Druhý oponent Václav Ledvinka nejdříve uvedl, co doktorand neřeší – např. pauperizaci či palácovou šlechtu. ●cenil doktorandovu píli a řadu fakt z každodennosti. Líbila se mu i historikosociologická topografie. Zajímavé mu přišlo užívání termínu *chalupa* u aristokracie. Upozornil na ženský element ve šlechtickém prostředí. Závěry předložené práce se mu zdají podnětné k všeobecné platnosti. Zmínil například dvojí měšťanství. Z metodického hlediska ohodnotil práci jako sevřenou, výklad je lineárně faktografický. Struktura práce komplikovaná (až šestistupňová hierarchie). Tabulky nabízí jen výčty, nikoliv srovnání. Přístup označil doslova za winterovský se snahou sepsat vše o šlechtě ve městech. Obrovským minusem práce je ale její stylistická stránka, pravopisné chyby, což oponent jako absolvent českého jazyka velice těžce nese, přesto práci doporučuje komisi k obhajobě, neboť pokládá disertaci za obsahově závažnou.

7. Předsedkyně komise poděkovala oponentům a dala slovo doktorandovi, aby se k výtkám a podnětům vyjádřil.

K otázce tříštění podotkl, že k textu postupně přidával podkapitoly, což se mu zdálo nosné. Terminologie sídel je vysvětlena vždy v úvodu kapitol, ne práce. Na existenci některých problematik (například služebních osob) reagoval odkazem na konkrétní stranu své práce, kde

se tématu věnuje. Uvědomuje si limity pramenů (katastrů). Nemá pocit, že přeceňuje Koldínova práva, vždy je ale potřeba přihlédnout k regionu, neb Koldín neřeší vše. Zdůraznil, že pro Klatovy existuje mimořádný materiál, proto si toto město zvolil, byť leží mimo Plzeňsko. Data uvedená v tabulkách nelze vždy srovnávat vzhledem k povaze pramenů, proto se o to ani nepokoušel. Připouští výtky ohledně nejasnosti, ale sám se snažil o přehlednost a řád. Je si vědom jazykových chyb, přičítá je časové tísní. V publikované edici budou chyby odstraněny.

8. Předsedkyně komise se znovu obrací na oponenty.

Jaroslav Čechura reaguje na Koldína, který je dle jeho zkušeností normativní maximálně do konce 17. století (ilustruje to konkrétním příkladem z pozdější doby). Má ještě poznámku k literatuře a označuje historika Františka Teplého za popletu.

Václav Ledvinka obhajuje Teplého, problém vidí jen v jeho způsobu citování pramenů. Upozorňuje opět na jazykové chyby, které nejsou v celém textu tak markantní. Připouští, že v redigovaných pasážích jich je méně, o to více jej ale mrzí. Jinak doktorandovu obhajobu akceptuje a dává otázku o původu názvu Města Touškova.

Václav Chmelíř odpovídá a ještě podotýká, že v textu srovnání jsou. Václav Ledvinka by je ale rád viděl i v tabulkách.

9. Předsedkyně komise otevírá všeobecnou diskuzi.

Vstupuje do ní opět Václav Ledvinka s otázkou klasifikace šlechty. Ptá se na užitý termín běžná šlechta a po hranici mezi měšťanem a šlechticem.

Václav Chmelíř odpovídá, že vycházel při klasifikaci ze seznamů z 18. století. Šlechtic je příslušníkem rytířského a panského stavu. Upozorňuje ještě na problém pravé a nepravé šlechty, u které nezná inkolát.

Následuje dotaz Petra Vorla na sídelní typy – dvory a chalupy. Jedná se o definici z pramene? Označení chalupa by mohlo mít kvalitativní (ne architektonický) charakter. Václav Chmelíř zmiňuje nejasnou terminologii již v pramenech, jako příklad uvádí označení termínem chalupa i domy na předměstí Klatov. I u chalup mohlo být hodně pozemků, dle jeho závěru se tedy jedná (ve městech) o označení charakteru a kvality stavby. Jaroslav Pánek se ptá, zda doktorand vzal v potaz široké sémantické pole některých slov. V pramenech i některé zámky bývají familiárně označovány jako chalupy. Václav Chmelíř odkazuje na prameny územního charakteru, kde není prostor pro relativizování termínu. Ovšem uznává, že například v deskách zemských je palác označován jako dům.

Eduard Maur připomněl, že pro komparaci by bylo vhodné v práci využít již vydané edice pramenů, například práci přítomného Jaroslava Čechury a dalších autorů *Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608*. Dále upozornil na šlechtické služby. Václav Chmelíř knihu samozřejmě zná, ale použil raději soupisy z fondu Stará manipulace. Martin Holý přichází s faktickou poznámkou, že se doktorand nevyjádřil k nejpodstatnější výtce – k popisnosti a winterovskému stylu. Chybí mu také jednoznačnější závěry práce. Václav Chmelíř vypočítává závěry své práce (místo města v kariéře šlechtice, hospodářská složka, město jako místo střetu měšťanů a šlechticů). Nesnažil se být Winterem, práci rozšířil o případové studie či statistiku. Václav Ledvinka se zeptal na princip výběru teritoria. Dostalo se mu obšírné odpovědi o hledání vhodných lokalit ke komparaci, nakonec rozhodovala pramenná základna a teritoriální blízkost vybraných měst. Marie Šedivá Koldinská se zeptala, zda hledání obdobného regionu (ve středních Čechách) bylo doktorandovou iniciativou. Ten to potvrdil. Do diskuze se zapojil i školitel se slovy, že radil srovnat situaci s východními Čechami, ale Václav Chmelíř jej argumentačně přesvědčil o jisté kompaktnosti a blízkosti Plzeňska (+ Klatov) a středních Čech (Beroun a Příbram). Václav Ledvinka se ještě otázal, proč zrovna Klatovy, proč ne Domažlice či Sušice. Odpověď opět obsahovala odkaz na dochované prameny a především zastoupení šlechty v tomto městě oproti ostatním zmíněným.

10. Předsedkyně komise uzavřela diskuzi a shrnula průběh debaty. Výtky se týkají méně obsahu práce, podstatně více však interpretačních závěrů a především formy. Označila diskuzi za podnětnou pro Václava Chmelíře i pro případnou edici – publikaci. Poděkovala všem za účast. Následovalo tajné hlasování.

11. Předsedkyně vyhlásila výsledky obhajoby.

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.).

Zapsal: Jiří Novák

Podpis předsedkyně komise: doc. Mgr. Marie Šedivá Koldinská, Ph.D.